

чинності з дня опублікування цього Закону). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19> (дата звернення: 20.02.2021).

8. Савченко А. В. Корупційні злочини (кримінально-правова характеристика) : навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2016. 168 с.

9. Запобігання корупції у запитаннях і відповідях : посібник для суддів. К.: Ваіте, 2017. 146 с.

10. Корупційна злочинність в Україні: сучасний стан, детермінанти та запобігання: навч. посіб. / автор. кол.: В. В. Василевич, О. М. Джужа, А. О. Джужа, О. Г. Колб, С. О. Колб, І. О. Колб, Н. В. Кулакова, Ю. О. Левченко, А. В. Микитчик, С. І. Мінченко, С. А. Мозоль, Т. В. Миронюк, Г. С. Поліщук, Е. В. Расюк, А. В. Савченко; за ред. проф. О. М. Джузи та доц. Е. В. Расюка. Київ: ФОП Маслаков, 2018. 340 с.

11. Куц В., Я. Триньова. Поняття корупційних злочинів та їх види. *Вісник Національної академії прокуратури України*. 2012. № 4. С. 32–36.

12. Захарчук О. З. Нормативне закріплення корупційних злочинів за законодавством України та їх класифікація. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки*. 2015. № 813. С. 33–38.

13. Savchenko Andrii. Issues of the classification of corruption crimes in Ukraine. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія: «Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»* : зб. наук. пр. 2015. № 4 (37). С. 161–166.

ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСУДОВОЇ ПРОБАЦІЇ: ДОСВІД ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Гранкіна В. І.

викладач кафедри організації досудового розслідування

Криворізького навчально-наукового інституту

Донецького юридичного інституту

Міністерства внутрішніх справ України

м. Кривий Ріг, Дніпропетровська область, Україна

Пробація є невід’ємним складовим елементом системи кримінальної юстиції в Європейських країнах. Світова спільнота розглядає пробацію не як альтернативу тюремному ув’язненню, а як основні заходи покарання не пов’язані з позбавленням волі, що мають застосовуватись в першу чергу [1, с. 20]. На думку І.С. Алексєєва пробація є інструментом забезпечення прав і свобод людини та громадянина, оскільки є новітньою системою забезпечення соціально-правової корекції девіантної поведінки осіб, що вчинили злочини. Також

науковець розглядає її як елемент державної політики, який покликаний забезпечити перехід від карально-репресивної функції кримінально-виправної системи до попереджувально-запобіжної з урахуванням примату прав і свобод людини [2, с. 54].

Важливу роль в сфері пробаційної діяльності відіграє досудова пробація, виступаючи засобом додержання прав людини. Про доцільність та необхідність підготовки досудової доповіді, яка і складає суть досудової пробації, з метою надання допомоги судовим органам у визначенні потреби порушення кримінальної справи або встановлення відповідних санкцій зазначається в Європейських правилах пробації [3]. Функцією складання досудової доповіді наділені органи пробації більшості держав світу. Науковці та правники стверджують, що в європейських країнах основною функцією досудової пробації є складання досудової доповіді для подачі в судові органи, розглядаючи досудову доповідь як своєрідний інструмент для винесення об'єктивного й обґрунтованого вироку у справі. Однак маємо звернути увагу на різновекторність поглядів у зарубіжних країнах на функції досудової пробації. Зокрема за законодавством зарубіжних країн виділяють наступні функції досудової пробації:

- функцію інформування суду з метою об'єктивного й обґрунтованого прийняття судового рішення у кримінальному провадженні;
- функцію гуманного поміркованого зточки зору застосування державного примусу аналога кримінального-покарання;
- як форму досудової допомоги обвинуваченому, стимул до самовиправлення, корекції власної поведінки, виключення суїциду [4, с. 228].

Проаналізувавши зарубіжний досвід, маємо зазначити, що крім розмаїття точок зору на функції пробації, спостерігається неоднозначність поглядів і на назву самого документа дослідження та порядку його призначення. Так відрізняється назва досудової доповіді, наприклад – досудовий звіт (Молдова, Данія, ФРН), звіт до винесення вироку (Естонія, Англія та Уельс, Ірландія, Латвія, Словаччина), оціночний звіт (Румунія), звіт з проведення соціального розслідування (Болгарія, Фінляндія, Франція, Угорщина, Швеція) [5].

Зарубіжний досвід свідчить, що рішення про підготовку досудової доповіді не є обов'язковим в кожному випадку і не всі учасники кримінального процесу мають право ініціювати її складання. Крім того, важливою є суб'єктність застосування досудових доповідей. В Латвії особа повинна мати статус обвинуваченого (а не підозрюваного) і досудовий звіт складається тільки на вимогу суду або прокурора. В Румунії, Естонії досудовий звіт складається в обов'язковому порядку

стосовно осіб які на момент вчинення кримінального правопорушення не досягли повноліття, в інших же випадках – на вимогу суду або прокурора [6, с. 28]. В Естонії, зібрана під час складання досудового звіту інформація про особу, що вчинила злочин, є підставою для закриття кримінального провадження, якщо буде підтверджено відсутність самої події або складу злочину. У Румунії та Ірландії досудовий звіт є інструментом для винесення вироку в справі [5]. У Норвегії досудова доповідь готується за запитами поліцейських, прокурорів або суддів, у ній зосереджено увагу на тому, який вид покарання має бути застосований до обвинуваченого [7, с. 47]. У Швейцарії робота служби пробації від імені досудових клієнтів щодо здійснення функції досудової пробації може бути розпочата, як тільки особа буде затримана. Перше завдання – це допомогти особам, які потрапляють у взаємодію з правоохоронними та судовими органами, подолання першого досвіду позбавлення волі та першочергова характеристика особи, яка вчинила злочин. У деяких кантонах цей тип втручання був уведений з урахуванням запобігання самогубству. В Іспанії, органи пробації не беруть участі в роботі з особою, яка вчинила злочин на досудовому етапі. Вони лише контролюють додержання прав особи, яка перебуває під вартою, та виступають гарантами, що особа не постраждає від наслідків перебування в місцях позбавлення волі. Також слід відзначити, що органи пробації не відіграють жодної ролі в процесі судочинства, оскільки, як правило, не складають звіту або презентації для органів судової влади [4, с. 229].

Дослідження, проведені в Англії та взяті за основу британським Home Office (the IMPACT Study, «Intensive Matched Probation and After – Care Treatment»), продемонстрували що рівень рецидивізму повною мірою не залежить від рівня соціального та психологічного супроводу правопорушників. Натомість довели, що пробація має успіх переважно в разі її застосування до людей з певними соціальними чи психологічними проблемами або до осіб, котрі перебувають у стресових ситуаціях, тобто до тих, кого в жодному разі не можна вважати злочинцями в справжньому розумінні цього слова [8].

В нашій державі також однією з найважливіших функцій служби пробації є досудова доповідь, яка готується на стадії розслідування злочину одночасно з проведенням слідчих дій органами дізнання та слідства. При цьому, забезпечується збір інформації про правопорушника з метою надання допомоги суду у визначенні найбільш ефективного для даної особи виду покарання (позбавлення волі чи іншого альтернативного покарання) на основі прогнозу подальшої поведінки особи та можливостей її виправлення у в'язниці чи на волі [9]. Важливість цієї функції полягає в можливості отримання

судом тієї додаткової інформації, яка може залишитись поза увагою слідчих та не завжди може бути отримана в ході судового засідання.

Комплексний підхід до проведення соціального дослідження та оцінювання ступіню суспільної небезпеки обвинуваченого дозволяє підібрати найбільш доцільні програми виправлення засудженого, в разі якщо судом буде призначено покарання альтернативне позбавленню чи обмеженню волі. Значне місце в соціальному дослідженні особистості займають різного роду бесіди з правопорушником, його близькими, рідними, колегами, друзями. Тому, виконання цієї функції вимагає від працівників служби певних знань у галузі психології та педагогіки. Підготовлений службою пробації висновок сприятиме суду у винесенні правильного вироку, а надалі сприятиме офіцерові пробації у його роботі з виправлення злочинця. При цьому, офіцер пробації є фігурою процесуальною, учасником судового процесу, який підтверджує зроблений висновок і несе відповідальність за підсудного у випадку призначення останньому альтернативного позбавленню волі покарання [9].

Висновок. Проаналізувавши зарубіжні підходи, можемо констатувати наявність спільного та відмінного у застосуванні досудової пробації порівняно з вітчизняним законодавством. Так, спільними є погляди на головну функцію досудової пробації – складання досудової доповіді для подачі в судові органи, з метою надання допомоги суду у визначенні найбільш ефективного для даної особи виду покарання (позбавлення волі чи іншого альтернативного покарання) на основі прогнозу подальшої поведінки особи та можливостей її виправлення; необов'язковість прийняття рішення про підготовку досудової доповіді, індивідуальність щодо кожного конкретного випадку.

У той же час існують і відмінності. Так, законодавець Латвії, Румунії та Естонії, закріплює можливість складання досудової доповіді виключно у відношенні особи, яка має статус обвинуваченого (а не підозрюваного); в той же час українському законодавству притаманний більш широкий суб'єктний склад – ініціювати складання досудової доповіді може не лише суд або прокурор, а й сам обвинувачений або ж його захисник чи законний представник, що на нашу думку більш правильно в контексті гуманізації та додержанні прав людини.

Окрім того, та на наш погляд є такою що заслуговує на використання в національній правозастосовній практиці, можливість використання зібраної під час складання досудового звіту інформації як підстави для закриття кримінального провадження, якщо буде підтверджено відсутність самої події або складу злочину.

Література:

1. Богатирьова О.І. Теоретико-прикладні засади впровадження пробації в Україні: монографія. Київ: Дакор, 2013. 368 с.
2. Алексеев І. С. Організаційно-правові основи діяльності органу пробації. Держава та регіони. 2018. № 2(60). С. 52–57. (Серія «Право»).
3. Recommendation of the Committee of Ministers to member states on the Council of Europe Probation Rules. Council of Europe URL: <http://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=1575813&Site=CM> (дата звернення: 12.03.2021)
4. Єфремова О. І. Концептуальні засади пробаційної діяльності в деяких Європейських країнах. Підприємництво, господарство і право. 2019. № 3. С. 228–230.
5. Probation in Europe. Published by CEP. URL: <http://www.cep-probation.org/knowledgebase/probation-in-europe-update/> (дата звернення: 12.03.2021)
6. Шило О. Г. Проблемні питання нормативного регулювання складання досудової доповіді в кримінальному провадженні. *Актуальні проблеми удосконалення кримінального процесуального законодавства: матер. Всеукр. наук. конф.* Одеса: Юрид. л-ра, 2017. С. 27–29.
7. Основи професійної діяльності персоналу органу пробації : навчальний посібник для персоналу органу пробації / авт. кол.; за ред. Джеймса Седхема, Майкла Октігана. Київ, 2017. 242 с.
8. Raynor P. (2007) 'Community Penalties: Probation, 'What Works', and Offender Management' in Maguire, M. Morgan, R. Reiner, (2007) 4th edition The Oxford Handbook of Criminology Oxford: Oxford University Press. URL: <http://opac.lib.idu.ac.id/unhan-ebook/assets/uploads/files/c6d5a-137.understanding-criminal-justice.pdf> (дата звернення: 12.03.2021)
9. Лиска В.М. Пробація. Проблеми її запровадження в Україні. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_13956. (дата звернення: 12.03.2021).